

Lessen van corona voor de zorg voor dakloze mensen

Wat zijn de gevolgen van corona geweest voor dakloze mensen? En welke lessen kunnen daaruit worden getrokken, voor een eventuele toekomstige crisissituatie, maar ook voor de reguliere zorg en ondersteuning voor deze mensen? ZonMw liet de afdeling eerstelijns geneeskunde van het Radboudumc hier onderzoek naar doen, samen met de Nederlandse Straatdokers Groep.

TEKST: FRANK VAN WIJCK FOTO: PIXABAY/SRI HARSHA GERA

Toen de coronapandemie zich aandeed, werd gevreesd voor het lot van dakloze mensen. Het ministerie van VWS vroeg de Nederlandse Straatdokers Groep daarom onderzoek te doen naar corona gerelateerde ziekte, zorg en sterfte bij dakloze mensen. De gedachte was: zij verkeren vaak in slechte gezondheid en in de nachtopvang verblijven ze met meerdere mensen in één ruimte, dus de vrees bestaat dat zij verhoudingsgewijs vaker een coronabesmetting zouden oplopen dan de algemene bevolking. Dat bleek toch niet zo te zijn. Maar daarmee waren andere belangrijke vragen nog niet beantwoord. Wat zijn de gevolgen van corona voor dakloze mensen? Neemt dakloosheid toe? Hoe moeten de opvang en zorg voor dakloze mensen eruit zien tijdens een pandemie? Het vervolgonderzoek *Corona en dakloosheid* moest antwoorden geven op deze vragen. Op 19 april werden die antwoorden gepresenteerd tijdens het Straatdokers Symposium, met daarbij heldere aanbevelingen voor de toekomst.

De daklozen geïnterviewd

Interviews met daklozen in drie frasen van de coronacrisis maakten duidelijk dat hun ervaren gezondheid afnam. Dit kan te maken hebben met uitgestelde zorg, maar ook met een toegenomen bewustzijn over hun lichamelijke gezondheid. Ook hun mentale gezondheid nam af,

stelden ze. Ze gaven ook aan het gevoel te hebben minder controle te hebben over hun leven. De crisis had impact op hun sociale leven. Het was vaak moeilijk voor ze de QR-code te regelen, bijvoorbeeld nodig om ergens binnen te kunnen lopen om het toilet te gebruiken. En een aantal van hen twijfelde over de vaccinatie, wat hun algeheel gevoel van wantrouwen in overheid en instanties weer spiegelt. Sommigen constateerden ook een negatieve invloed op hun bestaanszekerheid. De moeilijkheidsgraad of tegenstrijdigheid van de informatievoorziening droeg bij aan dit gevoel. De bereikbaarheid van gemeenten en schuldhulpverlening was beperkt. Het digitaal contact werd als vervelend ervaren. Veel daklozen hadden verder het gevoel dat de pandemie het bereiken van doelen – woning, werk, opleiding, relaties herstellen – bemoeilijkte.

Hier tegenover stonden ook positieve gevolgen. De tijdelijke opvang in hotels bijvoorbeeld, met privacy, een bed en sanitair. Een toegenomen aandacht voor hygiëne en gezondheid. En een toegenomen bewustzijn over de toekomst, omdat de periode – gedwongen – rust gaf en dus tijd om daarover na te denken. De eerstelijns zorg bleef goed bereikbaar voor deze mensen, waarbij ook al snel *face-to-face* contact weer mogelijk werd. Ook positief was dat in de opvangcentra een vaccinatiemogelijkheid werd aangeboden.

De visie van de straatdokers

Ook straatdokers werden geïnterviewd. Die stelden – in tegenstelling tot wat de dakloze mensen zelf aangaven – dat de lichamelijke gezondheid van deze mensen niet objectief verslechterd was. Het middelengebruik was ook onveranderd. Maar ze zagen wel dat de mentale gezondheid van de dakloze mensen onder de situatie te lijden had. Ze hadden bovendien het gevoel dat de toestroom van dakloze mensen vergroot was en dat daarin sprake was van een grotere diversiteit: complexe psychiatrische problematiek, maar ook zzp'ers die door werkloosheid dakloos waren geworden. Ook was sprake van een sterke toename van arbeidsmigranten en ongedocumenteerden. De implementatie van de coronamaatregelen was wettelijk, maar werd gaandeweg routine voor de straatdokers. Goede samenwerking tussen alle ketenpartners, met wekelijks overleg om aanbevelingen en knelpunten te bespreken werd als erg belangrijk ervaren. Hetzelfde geldt voor de inzet van verpleegkundigen op de opvangplekken, om de diverse problemen waarmee dakloze mensen te kampen hebben goed in kaart te brengen. Een knelpunt was bijvoorbeeld de afbouw van isolatie- en quarantaineplekken. Verslaving en psychiatrische problemen maakten het voor dakloze mensen ook moeilijk om met de quarantaineregels om te gaan. Een ander knel-

punt was dat met het afbouwen van de opvangplekken veel dakloze mensen weer uit beeld verdwenen.

Kleinschalige opvang behouden

Straatdokter Marlieke de Ridder en leefcoach Cor Houet vertelden over hun praktijkervaringen tijdens de coronacrisis. “In het begin was het heel moeilijk om aan informatie te komen”, zei Houet, “ook de GGD en het RIVM wisten het niet. Dus ben ik maar oude protocollen van de Mexicaanse griep gaan aanpassen.” Voor alle aanwezigen tijdens het symposium een zeer herkenbaar geluid. Houet stond ook stil bij het belang van de kleinschalige opvang die in de eerste crisisgolf werd gerealiseerd en de samenwerking tussen professionals die op gang kwam. “Die moeten allebei behouden blijven”, stelde hij. Zijn boodschap aan de gemeente was helder: “Luister naar de professionals die deze signalen geven.” De Ridder maakte met een praktisch voorbeeld duidelijk welk risico op de loer ligt als hier niet naar wordt geluisterd. Zij vertelde al geruime tijd een dakloze man met een hoge bloeddruk te behandelen, zonder succes. “Toen hij in de kleinschalige opvang terecht kon, kreeg hij rust en ging zijn bloeddruk snel omlaag”, vertelde ze. “Maar die ging net zo snel weer omhoog toen die opvang werd afgebouwd.”

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE TOEKOMST

- Ontwikkel beleid dat duidelijk en eenduidig is en afgestemd op de doelgroep
- Verdeel de opvang evenredig en zorg voor adequate beveiliging
- Zorg voor kleinschalige opvang
- Heb aandacht voor een oplossing voor de opvang van ongedocumenteerden en arbeidsmigranten
- Zorg voor opvang die gericht is op doorstromen naar een vervolgtraject
- Versterk de sociaal-medische zorg met dagverpleging, inzet van verpleegkundigen en outreachend beleid
- Maak vaccinatie laagdrempelig en persoonsgericht, met een vertrouwd team